

Miloš
Mikeln

Večerja v vili P.

Poročilo o nenavadnem in sploh neresničnem dogodku

Ne le nenavaden dogodek, tudi vse osebe v tej igri so gladko izmišljene. Vsaka podobnost z znanimi ali neznanimi, živimi ali mrtvimi sodobniki je čisto naključje. Takih večerij v vili P. ni. Na večerjih v vili P. se pogovarjajo vljudno, prizadevno in odgovorno, skratka, sprejemljivo, ne pa tako kot v tej igri.

osebe:

Kranjc, 60

Marta, 75

Borci, 70

Sonja, 60

Predsednik, 60

Balmaš, 40

Šefinja

Johan, 70

Maks, 65

Mladina, 22

Komar, 50

Barbara, 50

Janez, 30

Natararica

Sceno obvladuje (eventualno) velika freska v ozadju, ki sega polkrožno v ospredje: »zgodovina Slovencev od Čebin do izgradnje socializma«. Režiser (eventualno) lahko razreši problem časovnih preskokov tako, da osvetli za retrospektivne prizore samo ustrezni del te freske in kos prizorišča pod njim.

Napisano pozimi in spomladi 1985/86; po uprizoritvi v Slovenskem ljudskem gledališču v Celju (decembra 1986) redigirano in dopolnjeno spomladi 1987.

*
* *

Ob uprizoritvi tega besedila sem napisal v gledališkem listu celjskega gledališča: »P. je protokol, Vila P. služi protokolarnim potrebam oblasti in je, kot se temu reče, protokolarni objekt. Protokolarni subjekt je pa tista oseba, zaradi katere se v posameznem primeru predstavniki oblasti zberejo v protokolarnem objektu na sprejem ali kosilo ali večerjo ali kar že.«

In: »Za nobeno teh oseb ni moč reči: ta pa predstavlja tega in tega živega ali mrtvega znamenitega Slovenca. Nisem opisoval konkretnih modelov iz našega sodobnega in polpreteklega življenja. Niso me zanimale biografske poteze te ali one znane osebnosti, temveč tipologija osebnostne

sestave naših sodobnih političnih korpusov, po gledališko rečeno, ‚zasedba‘ teh političnih ‚ansamblov‘.

Glede na svoje osebno poznanstvo naših vodilnih sodobnih Slovencev ali pa svoje predstave o njih bodo seveda gledalci videli v tej ali oni osebi iz igre tega ali onega znanega moža ali ženo, vendar ne po mojih navodilih, temveč vsakdo sam zase in za svoj račun. Tistim, ki bodo razmišljali o tem, ponujam v premislek še kaj: ali so iz takih karakternih ‚zasedb‘ sestavljeni samo naši vodilni politični ‚ansambli‘, ali pa bi naleteli na podobne ‚zasedbe‘ tudi na tujem, v povsem drugih političnih sistemih? Ali ni politika poklic, ki (ne verjamem v tisto, da smo vsi politiki, da vsi upravljamo in vodimo itd., mislim, da je za politiko tako kot za druge stroke potreben poseben talent, posebno znanje, posebna izkušnja itd.) tako kot nekateri drugi poklici privlači ljudi določenih talentov in značajev, obenem pa seveda tudi s svoje strani zapusti v človeku določene značajske poteze, kar spet velja prav tako za druge poklice? Ali je brez teh talentov in teh značajskih potez, prirojenih in privzgojenih ali pa pozneje pridobljenih, sploh moč uspešno delovati v politiki? In tako dalje.«

Po uprizoritvi v Celju sem tekst nekoliko predelal. Človek pač (vsaj jaz sem tak) že takoj ob uprizoritvi vidi razne manjše in večje slabosti teksta, ki jih prej ni videl, in vsaj tiste manjše je mogoče brez večjih posegov odpraviti; seveda, če tekst popravlja, ni rečeno, da ne bo znova naredil kaj takega, in to opazil speč šele pozneje... in tako naprej. Zato se nisem lotil večjih korektur, naj tekst ostane v bistvu tak, kot je bil uprizorjen. Upošteval sem tudi nekatere pripombe kritike, ki te igre (ob uprizoritvi v Celju, torej njene »celjske verzije«) ni prijazno sprejela. Objavljam jo pa vendarle, naj ostane kot pričevanje (vem: samosvoje), kot svojevrsten pogled na ta del našega družbenega prizorišča v tem času.

Avtor

KOMAR: Kar se mene tiče, jaz sem zmagal na volitvah. Šele potem sem odstopil, da jim zaprem... zaprem...

JOHAN: Umazane gobce.

KOMAR: Ja, tovariš Johan, to je prava beseda, gobce. Na volitvah je pa Komar zmagal.

MLADINA: Kako da ste sploh kandidirali po vseh tistih pismih bralcev pa...

JOHAN: Ker smo pred volitvami rekli, da hočemo na vsako mesto najboljšega človeka.

KOMAR: Hvala, tovariš Johan.

JOHAN: In ko ga za to mesto nismo dobili, smo potem kandidirali njega.

KOMAR: — — Tovariš Johan se rad šali.

MLADINA: Saj, take volitve so res za šalo.

JOHAN: Ja?

MLADINA: V kraljevini ste komunisti zahtevali splošne, neposredne in tajne volitve.

JOHAN: Aha.

KOMAR: Pa?

MLADINA: Naše volitve ... splošne so še, neposredne že dolgo ne, zadnje čase pa ponekod še tajne ne več.

SONJA: Ta mladina si pa marsikaj dovoli.

KOMAR: Preveč! Da si izposodite mene, naj vam bo – ampak da tu tovarišu Johanu recirate čebinski manifest ali kar že, ko je sam pisal tiste papirje ...

JOHAN: Daj mir, Komar. Kaj misliš, ti, zakaj nimamo takih volitev, kot smo jih nekoč sami zahtevali?

MLADINA: No, saj imajo omejitve pri volitvah povsod: ne smejo voliti nepolnoletni, duševno zaostali, nepismeni, bebeci ... Pri nas najbrž taki prevladujejo pa za normalne volitve ljudstvo še ni zrelo.

JOHAN: O, ljudstvo je zmeraj zrelo za vsakršne volitve. Mi nismo.

MLADINA: Ne razumem.

JOHAN: Vidim, da ne razumeš, ja. Nismo še dobili revolucije do kraja, ljudje še niso vsi na naši strani – kadar bojo, bomo pa volili po tvojem okusu.

KOMAR: Pa je to mladinsko vodstvo še na naši strani?

BORCI: Čakaj, čakaj, da ti povem: strežnik v spalnem vagonu ...

MAKS: Katerega leta?

BORCI: Petdeset, enainpetdeset ... petdeset. Strežnik v spalnem vagonu orientekspreja je bil kapetan udbe. Pa je tam postelje postiljal pa kavo kuhal pa napitnino dobival od tujcev.

MAKS: Jo je vzel?

BORCI: Si pameten ... je moral! Ne vem pa, ali je šla v njegov žep ali v državno devizno ...

MAKS: Pa kako ti veš, da je bil kapetan?

BORCI: Pogosto sem se vozil tam. Če je bil vlak bolj poln, da ne bi predolgo stal na meji, je šel eden od oficirjev z bloka do Ljubljane pa po poti opravil, potem pa z drugim nazaj pa spet že po poti štempljal potne liste. Fante z bloka sem poznal še iz partizanov; štempljali so pa na vlaku v praznem kupeju v spalniku. Pa so me povabili v tisti svoj kupe na kavo pa sem pomagal štempljat. Skuhal nam jo je pa seveda strežnik, v spalniku, tovariš kapetan.

MAKS: Vidiš, pa si delal za Udbo. Štempljal za Udbo.

BORCI: Ja, in se bom znašel lepega dne v Novi reviji, z inicialkama, tega in tega se je treba paziti, ta dela za Udbo. Ja, tudi s to generacijo še ne bomo prišli nikamor naprej, nadaljevala se bo slovenska kamenodobna politika: samo eni smo pravi, samo mi znamo, vi drugi ste zanič.

SONJA: Takšen zgled smo jim dajali štirideset let.

KOMAR: Moja žena jih zelo ceni. Ker so mene dobro ožrli.

MLADINA: Mlajši pač mislijo ... da je tiste čase vsak malo bolj zagnan partijec delal za Udbo, da je cela partija ovajala ...

BORCI: Kdor se jim je dal, je. Kdor pa ni hotel, so ga pustili v miru.

JOHAN: Kdo?

BORCI: Udba.

JOHAN: Pa kaj imate nocoj s to Udbo?

MAKS: Ni važno.

BORCI: Komaj smo petinštiridesetega dobro zapili svobodo in sneli zastave, ko je vzela stvari v roke Ozna.

JOHAN: Dragi moj predstavnik Zveze borcev, če ti ne razumeš več, da je revolucija upor zoper nasilje z nasiljem, da je vsaka revolucija vojaško, upravno, policijsko nasilje . . . ja, kdo bo pa potlej še to razumel, če še borci ne več? – Soparno je tu, a klima spet ne dela?

MLADINA: Vse to, s kapetanom v spalniku vred, je že zgodovina. Zaenkrat šele za pisatelje, počasi pa tudi za v učbenike.

MAKS: Saj! Vsak škripač je že zgodovinar!

BORCI: Kaj pa je narobe z zgodovino?

MAKS: Da to ni zgodovina, temveč sovražna propaganda!

BORCI: Če propaganda rodi protipropagando, ne eno ne drugo še ni zgodovina.

JOHAN: Ni čudno, da imamo tako vzdušje med borci, če v vodstvu takole govorite.

BORCI: Jaz se nisem nikamor silil, nasprotno, prisilili so me.

JOHAN: Saj. Ko noče nihče nikamor več. Vsi samo še čim dalj vstran. Ko sem bil vajenec, me je pomočnik, naš človek od ustanovitve partije, od leta dvajset . . .

MLADINA: Kako, a ni ustanovljena na Čebinah, sedemintridesetega?

BORCI: Samostojna kape Slovenije, ja, drugače je pa ustanovljena aprila dvajsetega v Ljubljani.

MLADINA: To pa prvič slišim.

JOHAN: Še marsikaj boš ti prvič slišala.

BORCI: Ja, krasen izrek, krasna metoda v pouku zgodovine.

JOHAN: Kaj pravi?

MAKS: No, veš kaj. Zveza borcev, a veš da . . .

JOHAN: Kaj je rekel?

MAKS: Nič, nič. In kaj je bilo s pomočnikom?

JOHAN: Kakšnim pomočnikom?

MAKS: Ko si bil vajenec. Tisto, kar si začel.

JOHAN: Če me prekinejo, pozabim, kaj sem hotel. Star človek sem, pa pozabljam.

BORCI: O, ti nikomur ne pozabiš.

JOHAN: Ja, so pa reči, ki jih ne pozabim.

MAKS: Začelo se bo, predsednik gre. Pa naš nocojšnji slavljeneč.

PREDSEDNIK: Zdravo, tovariš Johan, zdravo, Maks, a mladina je tudi že tu. Zveza borcev tudi, Komar, o, Sonja, nocoj te je pa s sabo pripeljal.

KOMAR: Drugače ne verjame, da sem tu, misli, da se vlačim kod . . .

PREDSEDNIK: A res, Sonja, no, tako živahen pa tudi ni, a ne.

SONJA: Uh!

PREDSEDNIK: Ja, z jubilentom sva prišla pa isti trenutek. Kot da bi bila dogovorjena – no, saj sva dogovorjena, a ne, hahaha!

MAKS: On gotovo z biciklom?

KRANJC: Ne, soparno je, na dež kaže, pa sem ga rajši pustil doma.

MAKS: Ja, seveda, soparno je, ja. Pritiska. Kar čutiš pokrov.

MLADINA: Žene niste pripeljali s seboj?

KRANJC: Ne, doma je ostala.

MLADINA: Seveda, šestdesetletnica, polna hiša obiskov, peče potice . . .
ona rada peče potice, a ne.

KRANJC: Se poznata?

MLADINA: Iz trgovine, ampak je ona sama začela, o poticah, o vrtu, o vas
tudi . . . zelo zgovorna gospa. Mislim, prijazna.

KRANJC: Ja, jaz sem bolj molčeč človek, pa se mora drugje nagovoriti. Če
po pravici povem, nič potic. Po hiši poseda pa joče. Sredi dopoldneva je
prijokala iz službe domov.

MAKS: Je kaj narobe?

KRANJC: Ti moderni računski stroji, malo površno se dotakneš tipke, pa
je namesto petindvajset dva tisoč dvesto petinpetdeset. Trikrat sešteje,
vsakokrat je drugače. Roke se ji tresejo. Da bi računala peš, pa danes ne
gre več, bi se ji še bolj smejale. Sem mislil, da se samo v filmih sužnje
smejejo pa hihitajo. Sužnje v računovodstvu. S čim naj ji pa pomagam, če
še zdravnik ne more. Še tega, kaj bi ji rekel za tolažbo, še tega ne vem,
pa rajši molčim, ko Judež. Ona joče sama zase, jaz pa sem tiho, v drugem
kotu sam. Vsak s svojo mizerijo sam.

JOHAN: Ja, kdo drug je pa suženj v tovarni na kmetiji, v gospodinj-
stvu . . .

BORCI: Takole stroj zagospodari nad človekom, zdaj že droben strojček.
Mi pa »osvobojeno delo«, dajte no mir!

MAKS: Invalidska upokojitev.

ŠEFINJA: Izvolite. Prosim. Izvolite. Tole? Tole je šampanjec. Sok?
Soparno je, a ne. Takoj. Sok!

NATAKARICA: Sok? Takoj.

BORCI: Od kdaj pa imate žensko strežbo? Včasih so bili sami moški.

MAKS: Sami kapetani Udbe . . . pištolo tu pod . . . daj no, lepo te prosim!

BORCI: Invalidska zelo prizadene človeka. Ampak ti se na tako malenkost
seveda ne moreš ozirati, kam pa pridemo.

MAKS: Zakaj rajši ne uživaš v miru svojega penziona. Kaj ti je treba, da
hodiš na sestanke pa sem pa . . .

BORCI: Hočeš reči, da sem prestorast za vas.

MAKS: Kako se pa obnašaš, prosim te, kakšne pa klatiš!

PRESEDNIK: Zdaj bomo pa nazdravili našemu šestdesetletniku! Tovariš
Kranjc . . . aha, ravno prav, pa vsi naenkrat, enotno, tako rekoč mono-
litno, zdravo, tovarišica Marta, zdravo, Barbara, Balmaš, zdravo, Janez,
v pravem trenutku, da še vi nazdravite našemu jubilarantu . . .

ŠEFINJA: Izvolite, prosim, izvolite . . .

MARTA: Hvala. Ste pa vesela družba, nas kar s kozarci pričakate!

PRESEDNIK: Tovariš Kranjc, na vaše zdravje in še dolgo in uspešno
življenje!

VSI nazdravljajo Kranjcu: Na zdravje! – Živeli! – Na mnoga leta! – Živel!
– Vse najbolje! – Na zdravje!

MARTA: Bodi vesel, moj Kranjc!

KRANJC: Hvala, hvala . . .

MARTA: Jubilant se nam je pa zamislil, mu je seglo v živo, ja, leta, leta, vsem nam tečejo, Kranjc.

KRANJC: Ja . . . A veš, da . . . v partizanih si imela navado reči prav tako kot prejle . . . to je bilo namreč bolj redko tiste čase . . .

BORCI: Ja, res je: bodi vesel . . .

MARTA: Zakaj pa redko, mladi smo bili, veseli . . .

BORCI: No, malo premehek, premalo borben pozdrav za tiste čase. Čeprav si pa drugače že zelo skrbela za borbenost.

MARTA: Veš, česa se pa jaz spominjam? Prišel si jeseni, ne, spomladi triinštiridesetega, a ne?

KRANJC: Ja. Sedemnajst let . . .

MLADINA: Ste imeli?

BORCI: Ja, pa daj danes sedemnajstletniku puško pa odgovornost . . .

JANEZ: Kakor kateremu, tudi takrat niso šli vsi od kraja v hosto.

MARTA: Ja, slaboten si bil, suh, bled, ženske smo se kar trgale, katera bo skrbela zate.

KRANJC: No, to pa malo pretiravaš, trgale zame.

MARTA: Študentje ste se pa znali pogovarjati, znali ste seči dekletom v srce, kdor je pa še kako pesmico napisal, ta pa sploh!

MAKS: Takrat je pisal borbene verzze. Kranjc, pesem o materi Moskvi . . .?

MLADINA: Materi Moskvi?

KRANJC: Ja.

PRESEDNIK: Saj niti popili še niste! Izpijmo na Kranjčevo zdravje!

MARTA: *Kranjc, če jaz padem, mi boš tudi ti govoril.*

KRANJC: *Daj no, Marta, ti ne boš padla . . .*

MARTA: *Si ga imel rad, kaj.*

KRANJC: *Samo sonce ga je bilo. Ta do zadnjega ni vedel, koliko zla je na svetu.*

MARTA: *Ja, lepo si mu govoril.*

KRANJC: *Kako naj bo na grobu lepo.*

MARTA: *S pravo spodbudo za četo! Samo grobove bo zamedel sneg, za nas druge ne bo snega, ne bo zime, do svobode za nas ni zime! Mati Moskva sporoča: sneg, kaj je to, ne poznam. Kjer tropi zmrznjenih Nemcev ležijo, ledenih obrvi, belih oči, tam za moje fante zlata polja cvetijo, in čeznje gre prvi, pred nami hiti veliki Stalin . . .*

KRANJC: *Saj, ducat patetičnih verzov pa zmrznjene zemlje na obraz pa konec.*

MARTA: *Kranjc! Mati Moskva sporoča . . .*

KRANJC: *Pusti me, prosim.*

MARTA: *Kranjc, ko bo tega konec, gremo v Moskvo. Zbere se nas pet, šest, pa gremo, a? Ni žandarjev ne policajev, tramvaj zastonj pa se bomo cele dneve samo vozili pa gledali, a? Pa kaj tramvaj, — stanovanje, elektrika zastonj, šola, bolnišnica, vse zastonj, in po vojni bo gotovo še kruh, kaj*

dosti več kot dober, bel kruh pa človek ne potrebuje, kaj, Kranjc. Si kaj lačen? Nisi? Ni zime, ni snega, nismo lačni! Pokonci glavo, Kranjc, pogoltni žalost, za nalašč vesel bodi!

PREDSEDNIK: A daste še enkrat kozarce, prosim! Kam se nam je naš jubilent zamislil! Pozabil na nas, a? Kozarce, kozarce!

ŠEFINJA: Takoj, prosim.

MARTA: Kdo, praviš, kdo, si rekel?

KRANJC: Partizan Sonce.

MARTA: Sonce. Tisti sončni fant, spominjam se, ja. Tičala sta skupaj kot . . .

JOHAN: . . . rit pa srajca. Ja, škoda ga je.

MAKS: Kako se reče – najboljši so padli, a ne.

KRANJC: Kako ti to leno poveš, kot da ti čik pade iz ust.

MAKS: Kaj sem pa rekel . . . ?

KRANJC: Ti si pa vedela, kako je v resnici v Moskvi!

MARTA: Kaj vedela?

KRANJC: Ni žandarjev, ni policajev, vse je zastonj, živiš kot ptič in uživaš svobodo . . .

MARTA: Nikoli nisem bila tam. Pred vojno nikoli. Drugi so bili, ja, ampak nikoli nič povedali, niti nam najbližjim ne.

MAKS: Kaj sem pa rekel takega – najboljši so padli . . .

KRANJC: Bolje, da je padel. Da ne vidi tega.

MAKS: Kako, prosim?

JOHAN: Česa tega?

KRANJC: Vsega tega zdaj. Pa da ni šel skozi vse to naše.

MAKS: Katero naše, lepo te prosim?!

SONJA *vrže kozarec v Komarja, steklo zažvenketa po tleh*: Baraba vlačugarska!

KOMAR: Nekaj, trapa!

BORCI: Kaj pa imata! Tako se pa tu ne obnaša!

SONJA: Oprostite. Ampak vi ga niste videli, kako je vpricho mene mežikal tej . . . A je ali ni, vi?

ŠEFINJA: Nisem opazila, oprostite.

BARBARA: Sonja, če že morata, opravita to doma.

KOMAR: Si slišala, trapa!

SONJA: Saj sem res trapa. Katera bi ga pa marala. Ta človek – pa vi sploh nimate pojma, kdo je to, ta človek nosi vsak dan s seboj v službo obešalnik za obleko!

BARBARA: Kaj pa zdaj to, obešalnik za obleko?

SONJA: O, bi lahko marsikaj drugega povedala, sem pač to, kar tako, da se vidi, kakšen je ta . . . ta uradniška glista!

MLADINA: Obešalnik – no, to pa ne bo res.

KOMAR: Pa je res! Ja, je res! Ker imam ženo in tri hčere, in kadar katera rabi obešalnik, seže v mojo omaro, kjer je seveda edini prazni obešalnik v hiši – prazen je pa zato, ker sem zjutraj snel obleko z njega, in če ga ves

dan ne nosim s sabo, je zvečer ne bom imel kam obesiti, ker obešalnika ne bo več!

SONJA: Ha-ha-ha! Pa si kupi vsak dan nov obešalnik!

JOHAN: No, vesta kaj, vidva . . .

KOMAR: Izvoli, tu, za petdeset obešalnikov pa za taksi!

MLADINA: Jo pa že lahko vi peljete v trgovino.

KOMAR: Jaz? Ni govora! Hodi po štacuni cel popoldan pa se veseli, kaj vse se lepega dobi na svetu, preznojim se od trpljenja pa klimatiziran market pa dobim pljučnico pa dva tedna ležim na smrtni postelji – je pa že taksi cenejši!

MLADINA: Ja, to so pa globoki, esencialni problemi vaše generacije.

MAKS: Dosti je tega!

SONJA: Jaz sem kriva, žal mi je, opravičujem se, saj grem. Živce zgubljam, to je . . . to je to, oprostite. Saj že grem, saj moja gospodinjska pamet tu nima kaj iskati.

BARBARA: Ne hodi taka, Sonja, tu ostani.

PREDSEDNIK: Ostani, ostani. Prinesite ji nov kozarec.

ŠEFINJA: Prosim. Je že tu.

PREDSEDNIK: Ampak ta pa ni za zunanjo, ta je za notranjo uporabo.

SONJA: Saj sem ga potrebna. – Še enega mi dajte.

ŠEFINJA: Izvolite. – Še?

SONJA: Kar tu pustite.

ŠEFINJA: Prosim.

BORCI: Nocoj bomo pa zamudili teve dnevnik. Spet živahna državniška dejavnost. Obiski, potovanja v Indijo, Mongolijo, Peru . . . – saj je prav, je potrebno, jaz sem za to, prav je, da greste. Ampak zmeraj spet vsi pridete nazaj!

JOHAN: A je ta iz kake tvoje nove humoreske?

BORCI: Mogoče bi pa bila, če misliš, da jo lahko objavim. Da ne bo tožilec prijel urednika za vrat? Po tistem našem členu, žalitev veličanstva?

JOHAN: Ti kar piši, samo nocoj tu nam daj mir, Frtavčkov Gustl pa Korenčkova Nežka.

BALMAŠ: Ja, ljudje jih pa radi berejo. Meni so tudi všeč. Glavna značilnost družbenolastninskih odnosov je odnos: odnašamo.

MARTA: To ni smešno, temveč žalostno, povrh pa še kvari preproste ljudi, malega človeka.

BORCI: Hja, preveč nalagajo name, malega človeka. Zvezni kongres reče, da je treba, pa republiški, da je nujno, pa občinski komite, da je nujno treba – oni pač toliko, več ne morejo. Res ne morejo, saj niso na vladi. Na vladi sem jaz, mali človek, ki sem delavski razred in vladam. To vem, tega se zavedam. Oni ne morejo ničesar ukreniti, jaz bi moral, vem – in če še jaz ne bom in ne bo nazadnje nič storjeno, bom sam kriv, vem – pa kaj morem, ko sem samo mali človek.

JOHAN: Ni smešno. Te tvoje satire niso dobre.

BALMAŠ: To je prava ocena, niso dobre, preprosto in jasno.

BARBARA: Sploh so pa to zelo resne reči. Ni prav, da so naši najugled-

nejši ljudje vrhovni botri raznih dragih iger. Ljudje že govorijo – a je kdaj kdo od teh naših voditeljev šel za glavnega v kak veležadolženi velekombinat pa ga spravil na zeleno vejo? Ne. Vodijo pa morske pa zimске pa študentske igre. Kjer se denar služi, jih ni zraven – kjer se zapravlja, to jih veseli, to znajo.

SONJA: Hihih, ta se pa meni zdi dobra!

BALMAŠ: Pa ni smešno.

KOMAR: Tiho bodi, lepo te prosim, kdo je pa tebe kaj vprašal. To je obupno.

BARBARA: Kaj je obupno?

KOMAR: Nisem mislil iger, tebe tudi ne – to, kar je rekel Balmaš, mislim, strinjam se z njim, jaz sem na tvoji strani, Balmaš.

BALMAŠ: To je stališče tovariša Johana: da ta satirična pisarija preprosto ni smešna in ni dobra. To je tudi moje stališče, od vsega začetka. In tvoje, vidim.

BARBARA: In moje.

MAKS: Pa so te zrezali.

BORCI: Tile.

PREDSEDNIK: Na našega slavljenca ste pa pozabili, ko da se nismo zaradi njega dobili tu! Živel!

KRANJC: Živeli. – Moram priznati, da sem dolgo premišljal, ali naj rajši sploh ne pridem, se lepo zahvalim pa opravičim . . .

PREDSEDNIK: Ja, to človek premišljuje ob takih obletnicah, a ne. Slavijo te, ker si se postaral – no, hvala . . .

KRANJC: Ja. Nikoli si nisem mislil, da se bomo kdaj tako žrli med seboj.

MARTA: Kako?

JOHAN: Kaj je rekel?

KRANJC: Da se bomo tako žrli sami med seboj. Jaz nimam zadosti debele kože za to pojedino.

JOHAN: Debele kože kot mi, kaj. Ha, ne samo debelo kožo, železne obroče – pa ne misli, da so to fraze! Železne obroče na srcu in duši. Vsakokrat, ko te svet udari v živo meso, dobiš po en nov obroč več. Vse so delali z nami, nam pobili družine, nas stradali, topli, živeli smo kot psi – ampak po vsaki novi rani samo še bolj zakrnjeni, bolj nevarni.

MARTA: Johan . . . pusti . . .

JOHAN: Pa je šel ta pa tudi oni skozi vse to isto! Zdaj na siva leta pa dela norce, dobro, če že iz sebe, ampak iz nas, svojih, pa iz grobov svojih ljudi!

BORCI: A zdaj bo pa po meni padel.

KRANJC: Jaz te razumem. Ampak, a ti razumeš navadne ljudi, ki niso taki, nič železa, so pa verjeli, da si ti močan pa pameten pa so šli za tabo? Kako jim boš dal, kar si jim obljubil? Kako jim boš poplačal, da so ti verjeli?

MAKS: Hja, plačilo – to pa že ni več to. Plačilo, to je pa že politika.

KRANJC: Saj. Za to pa jaz očitno nimam dovolj železnine tu notri.

MAKS: Saj si že v hosto prišel, kako je rekla Marta, bled, zbeigan študentek.

KRANJC: Tudi ti si bil, so rekli, bled in suh.

MAKS: Ja, samo da se jaz nikoli nisem smilil samemu sebi. Ne takrat ne zdaj.

MARTA: *Kranjc, kaj se držiš že cel teden sam zase pa kot da si, kaj vem, užaljen! Nad čim užaljen?! Dobro, tepeni smo bili, pa kaj, prihodnjič jih bomo pa mi natepli!*

KRANJC: *Ja. Pač pride... melanholija.*

MARTA: *Da se ti malo ne smiliš sam sebi?*

KRANJC: *Kaj?*

MARTA: *Da se ne smiliš sam sebi!*

KRANJC: *Mogoče. Tudi to pride od melanholije.*

MARTA: *Melanholija. To so vaše intelektualne muhe.*

KRANJC: *Najbrž res.*

MARTA: *Seveda so res! Ampak saj znaš tudi drugače! Le povej, kako znaš: ampak pride čas... — Kranjc! Povej, kako znaš! Pride čas...*

KRANJC: *Pride čas, ko bom naredil red v svoji glavi. Red na svetu in red v glavi. Ko mi bo življenje proletarsko sončno jasno! Ko se bom naučil po novem živeti, misel za mislijo, gib za gibom, iz podzavesti, kakor se naučiš sestaviti puško z zavezanimi očmi! Ker moj razred živi z zavezanimi očmi, da ne bi gledal žalostne smrti gnile Evrope, ki ji zvonimo k pogrebu mi meščanski intelektualci...*

MARTA: *Ja! Ja! — Veš, kako te je poslušal bataljon! V dušice si jim segel. To je bil vzor surove boljševiske kritike in samokritike, boljše še niso slišali!*

KRANJC: *Ja...*

MARTA: *Eh, vi študentje. Pri nas ste od začetka pol na pol z nami, kmečkimi ljudmi. Drugod so pa gotovo v večini delavci, proletarci, v drugih enotah...?*

KRANJC: *Gotovo.*

MARTA: *Eh, tam ti ne bi pustili, da se takole smiliš sam sebi, kaj, Kranjc.*

ŠEFINJA: *Bi še kozarec, izvolite, prosim?*

BORCI: *Ta soparica človeka užeja. Ko bi se vsaj ulilo. Se bo?*

BARBARA: *Za uspešno delovanje socialistične zveze kot fronte... Ampak, delegati frontnih delov prihajajo na seje brez izdelanih stališč frontnih delov in tako interesi frontnih delov ne pridejo do veljave v fronti! Tako ne gre več! Delovanje v okviru našega dela mora biti izrazito delovno — to terjajo naši ljudje od nas, ne pa besede!*

VSI bi radi kako prikrili zadrego.

BORCI: *Tako, tako. Delovno delovanje v našem delu.*

BARBARA: *Me lovite za besede.*

BORCI: *Ne, ne, saj ste rekli — delo, ne besede.*

BARBARA: *Tako. Zato ne maram ljudi, ki živijo od obračanja besed.*

BORCI: *Kdo pa so to?*

BARBARA: *Ki se imajo za sol naroda.*

BORCI: Aha, škrībenti, umetniki, inteligenca, razredna baza duhovne protirevolucije.

BARBARA: Jaz imam dve diplomi, da veste, dve diplomi. Saj vem, vi me nikoli niste marali.

BORCI: No, no, ne tako. Prava lepoticica ste, pravi okras vseh sej in kongresov... Se mi zdi, da bolj vi mene ne marate, kaj.

BARBARA: A jaz vas. Dovolite, svet se ne vrti okoli vas, veste.

BORCI: Seveda ne! Nocoj, na primer, je glavni on, naš jubilant. Ampak tudi njega ne marate, priznajte, no, priznajte...

BARBARA: Če me naravnost vprašate, vam naravnost odgovorim – ne maram ljudi, ki zmeraj spet zmedejo svet.

BORCI: Komaj je za silo urejen, pa ga spet zmedejo, a ne.

BARBARA: Nič jim ni prav, zmeraj morajo po svoje, vse hočejo drugače. Svet pa ima svoj red, veste, tovariš.

BORCI *ji ploska*: Bravo... bravo...

BORCI še ploska: *Kranjc, zakaj si nehal ploskati?*

KRANJC: *Lepo te prosim, saj to je... ne samo smešno, to je noro. Oni stopijo v dvorano, mi vsi vstanemo in ploskamo, potem še oni ploskajo, in skupaj složno ploskamo, pet minut, deset minut, četrť ure...! Če to ni... Nekdo mora nehati, a ne!*

BORCI: *Saj bo nekdo nehal, brez skrbi. Le ploskaj.*

KRANJC: *No, pa naj že...*

BORCI: *Ampak ne ti.*

KRANJC: *Zakaj pa ne jaz?*

BORCI: *Ne ti ne jaz.*

KRANJC: *Pa to so primitivni rituali. Če ne bomo mi pametni...*

BORCI: *Ne. Pametni ploskamo.*

KRANJC: *Kdo pa bo potem prvi nehal, če ne pametni?*

BORCI: *Najvišji. Ali pa najmočnejši. Kdo prvi neha, je sumljiv – če ni najvišji ali najmočnejši. Le dobro glej, po tem, kdor prvi neha, če ne bo ta najvišji, boš videl, kdo ob njem je enako močan ali celo še močnejši. Ti to gotovo nisi, zato le ploskaj, če ti je koža draga!*

BARBARA: Ja, če mi sami ne bomo spoštovali svojega lastnega reda... Zaradi takih nam ljudje očitajo, da družbi ne znamo dati trdnosti, da se ve, kaj je kaj, razumete – to ni močna roka, da ne boste mislili – ampak da se lahko zanesejo na oblast, da se ve, kar se mora vedeti, to pa upravičeno hočejo ljudje od nas! Če ste me že naravnost vprašali, sem pa naravnost povedala! Tako!

BORCI: In odide na levo.

KRANJC: Ja, pa se je to že zgodaj začelo, že v hosti. Nihče nikomur ne zaupa.

MAKS: Komu?

KRANJC: Nikomur. Najbrž je to usoda te generacije. Kdor je moral skozi tiste volčje čase, bo do smrti nezaupljiv, razen do majhne peščice svojih, ki so šli skozi isto krvavo šolo. Jaz sem šel najbrž prehitro skoznjo. Pa preveč zlahka.

BARBARA: Tovariš Kranjc, kaj vam pride na misel, ko smo vsi ponosni na vas, inteligenco, ki je duhovna baza naše revolucije.

MAKS: Hočeš reči, ti ne zaupamo.

KRANJC: Ne, mislil sem drugače, ampak to je tudi res, dokončno mi niste nikoli zaupali.

MAKS: Saj se tudi nisi trudil, da bi ti.

KRANJC: Ti si se pa, ne. Si me pritisnil že prvo, drugo leto po vojni.

MAKS: Nič pritisnil, dragi Kranjc, ravno obratno, v rokavicah smo delali s tabo, če še nisi pozabil. Prav iskali smo tvoje zaupanje.

MARTA: Kaj sta pa imela?

MAKS: Jaz sem bil pri policiji takrat. Nekaj nas je pač moralo ostati tudi tam, nismo mogli vsi na univerze pa v institute.

KRANJC: Maks, jaz tega ne bom delal za vas, jaz ne morem.

MAKS: Nikar ne misli, da hočemo narediti iz tebe ovaduha. Ne uporabljamo lastnih ljudi za ovaduhe, jih ne rabimo, se nam za to ponuja še preveč njihovih, so na smrt preplašeni, naredijo vse, kar hočeš.

KRANJC: Maks, razumi, jaz nisem za to.

MAKS: Niti za prijateljski pogovor vsakih... štirinajst dni?

KRANJC: To ni isto kakor pogovor z drugimi ljudmi.

MAKS: A mi nismo ljudje?

KRANJC: Nisem tega rekel. Jaz, kakršen pač sem, moram pač dobro premisliti, preden kaj rečem o znancih, o... komer koli.

MAKS: Zakaj.

KRANJC: Govori se, da imate mape za četrtno vsega prebivalstva. Vsak četrti človek, to je po eden iz vsake družine, kaj šele mi, javni ljudje.

MAKS: Govori se marsikaj.

KRANJC: Te mape se ne polnijo same od sebe. Tudi navaden prijateljski pogovor s kom od vas gre v mapo človeka, ki se ga tiče.

MAKS: Tovariš Kranjc, midva veva, za kaj je šlo v revoluciji, za kaj gre zdaj. Ali so bile vse strašne žrtve, naši pobiti in poklani, stotisoči grobov zaman, ker smo mi zdaj premalo odločni, da to obranimo?

KRANJC: Ja. Za oblast gre.

MAKS: Kdaj pa je še šlo za kaj drugega.

KRANJC: Med vojno mojim kmetom nisem tako govoril.

MAKS: Kako da ne. O oblasti delovnega ljudstva si govoril.

KRANJC: Ja, nisem mislil, da bom samo orodje oblasti.

MAKS: Misliš, oblast je moj minister pa njegov minister v Beogradu pa Tito in Stalin, zdaj samo še Tito — onih deset, petnajst je oblast, mi drugi smo pa njihovo orodje. O, ne. Oblast je volja do moči — in kadar je ta volja v deset tisoč takih, kot sva midva, v isto usmerjena in se ničesar ne ustraši, takrat iz volje nastane oblast. Potem si izberemo izmed sebe tistih deset, petnajst na vrhu. Lahko so ti, lahko so drugi — ampak oblast smo mi.

KRANJC: Ljudska oblast...?

MAKS: Ja, v našem primeru ja. Ker mi smo iz ljudstva, delo, smrad in znoj nas rojevajo zmeraj nove roje in množice, in iz tega mravljišča sužnjev prekletega umazanega dela se bo dvignilo zmeraj zadosti novih z voljo do

moči, proletarske oblasti. Mi imamo v sebi strastne volje zadosti za dolgo vrsto rodov. Zanje zdaj jaz varujem, branim in hranim to oblast.

KRANJC: Človek ne more, da ti ne bi verjel. V resnici misliš, kar govoriš.

MAKS: V resnici.

KRANJC: Tako je najbrž govoril Jagoda, Ježov, Berija, ko je poslal v smrt milijone ljudi... pa verjel, kar je govoril...

MAKS: — — — Ta primerjava je skrajno neumestna. In žali me. Tudi tebe žali, ni te vredna, tudi ti si naš.

KRANJC: Oprosti, temperament me zanese pa rečem nepremišljeno... vidiš, kako naj potem o znancih, prijateljih, bom rekel nepremišljeno besedo pa... Maks, jaz nisem za ta posel.

MAKS: Mogoče si preslišal, da ne rabimo za ovaduhe naših ljudi, se nam ponuja preveč njihovih.

KRANJC: Ja, prijateljski pogovor... ampak ne o ljudeh, ne jaz.

MAKS: O ljudeh ne. Hja, za vreme si bomo pa že rajši pogledali vremensko napoved.

KRANJC: Zdaj sem si nakopal zamero za vse večne čase.

MAKS: Nisi, nisi. Samo problem, ki nam bi ga lahko pomagal razrešiti, je še vedno ostal problem. Poslovne težave, vidiš, vsaka firma jih ima, tudi naša... Ostanemo prijatelji.

KRANJC: Me veseli, ja, tako je prav, brez zamere.

MAKS: Brez zamere.

KRANJC: Prav imaš, ja, res ste v rokavicah delali z mano. Hvala vaši uvidevnosti... pa tudi redu v vaši firmi. Po tistem, ko sem bolj preplašeno kot korajžno rekel ne, me ni nikoli nihče več snubil za...

PREDSEDNIK *se pridruži*: Vse v redu, tovariš Kranjc?

KRANJC: V redu, v redu, hvala. Ne zamerite.

PREDSEDNIK: Česa, kaj?

KRANJC: Oh... kar tako sem rekel.

PREDSEDNIK: Aha. Bomo sedli? Stolov bo, se mi zdi, nekaj odveč...

ŠEFINJA: Kakor je protokol naročil... po številu povabljenih...

PREDSEDNIK: Že v redu, že prav.

JOHAN: Saj, nekdam so se hvalili, danes sem bil že na štirih sestankih — zdaj se hvalijo, danes sem se že štirim izognil, pa še večerji.

PREDSEDNIK: Oh, Maks, ti povej rajši kakšno veselo.

MAKS: Veselo, predsednik? Ko so pa vsi tako resni. Poglej Sonjo pa tega njenega Komarja... Komar!

KOMAR: Ja, prosim?

MAKS: Komar, imaš še težave s tistim vikendom na Pokljuki.

KOMAR: O, hvala, saj jih bom sam uredil — ne z vikendom, z zemljiščem. Občina pravi, da ne smem imeti zemlje.

MAKS: Zakaj?

KOMAR: Ker nimam kmetijske dejavnosti.

MAKS: Hja, ko ona notri rilec kuha, ti okrog bajte mulo paseš — pa to prijavi kot pašništvo, kmetijsko dejavnost.

VSI *se zasmejijo*.

KOMAR: In tako sva, kakor se temu lepo reče, predmet javnega posmeha.

SONJA: Midva?

KOMAR: Midva, ja, koza!

MARTA: Tovariš Komar!

KOMAR: No, pa oprostite.

MARTA: Jaz?

KOMAR: Menda ne mislite, da se bom opravičil tej trapi? Vi nimate pojma, kakšne mi počne! Sonja, zdaj pa lepo vstani pa reci zdravo pa . . .

SONJA *vzame pištolo iz torbice*: Ja, pogledjte, kakšne mu počnem. Pogledjte, do česa me je pripravil. Nimam pojma, zakaj sem si jo dala v torbico, koza. Zdaj je treba samo še, da rečem kakor v slabih romanih – če ga dobim s tisto žensko, bom oba počila.

BALMAŠ, *v katerega Sonja nehote meri*: Je ta reč nabita?

SONJA: Mislim, da je. Očetova pištola.

BALMAŠ *se brez uspeha umika naperjeni cevi*: To bi moralo biti v muzeju, pištola narodnega heroja . . .

SONJA: Ko je govoril pri odkritju njegovega spomenika, to je bilo prvič, da je smel govoriti na tako veliki proslavi . . .

KOMAR: Sonja . . .!

SONJA: Tri tedne je pisal tisti govor. O, pa je bil dober, to pa zna, če hoče, govori kot čarovnik! – Jokala bom. So se privlekle z jasnega neba meglice v tisto hosto, kjer ležita moj oče in moj brat.

MARTA: Tisto so bile solze, Sonja.

SONJA: Misliš? A, je dober. Vsi ste ploskali, čestitali, potem je pa sedel v prvo vrsto k meni, rignil kakor po kosilu pa vprašal – a sem dobro povedal svoj credo in unum Deum?

KOMAR: Rignil sem zaradi kisline. Kadar sem napet, se mi naredi kislina.

MAKS: Spravi pištolo, Sonja.

SONJA: Ja, seveda.

MAKS: Dolgo si že skupaj s to glisto – pač pride marsikaj . . .

KOMAR: Jaz sem za vas glista, ja, ona pa – uuu . . . Kako smo jo gledali, mulci, oče in brat heroja, ona v cekaju mladine, kakor Zojo Kosmodejansko, komaj sem se jo upal dotakniti.

SONJA: Pa si mi le zlezal v posteljo, v partizansko družino, da narediš kariero.

KOMAR: Res najprej v posteljo.

SONJA: Pa še tam sem te morala učiti. Kakor vsega drugega. Še Hej brigade nisi znal.

KOMAR: Koga pa brigajo vaše brigade! Zmeraj iste zgodbe. Zmeraj isti prepiri! Kdo je bil prej v hosti, kdo je jurišal spredaj, kdo je prvi ujel von Löhra . . . enajst jih trdi, jaz sem prvi ujel von Löhra! Sem ustanavljal na eni teh tvojih proslav društvo tistih, ki so prvi ujeli von Löhra – pa jih je medtem pol pomrlo pa iz društva ne bo nič! – Oprostite. Oprostite, prosim, ne vem, kakšen vrag me je zajahal . . . Če pa s pištolo leta za mano.

MLADINA: Zdaj bo pa on jokal.

SONJA: Živce zgubljam, to je moje opravičilo, če ga lahko sprejmete. Mene je postaral, zdaj se pa zabava okrog... Živce zgubljam ob tej karieristični barabi.

JOHAN: Ne še enkrat od začetka!

SONJA: Saj grem, saj že grem.

PREDSEDNIK: Ni nihče rekel, da greš. Tovariš Kranjc, tovarišica Marta, tovariš Johan, opravičujem se za incident. Kaj takega se tu v tej hiši še ni zgodilo.

JOHAN: Ljudje nimajo nobenega rešpekta več.

PREDSEDNIK: Ne, ona ni ljudje, ona ni kdor koli.

KOMAR *si je bil nalil kozarec in ga, roke se mu tresejo, polil, nato pa naglo malo popil kar iz steklenice*: Ni, ni, ona ni ljudje. Ona je ena od vsevednih.

PREDSEDNIK: Kako, prosim?!

KOMAR: Ja, vsevedni! Svet ti razložijo v dveh minutah; domovina, no ja, malo bolj zapletena, za to rabijo pet minut; ljudje, ti so pa najmanjši problem, o ljudeh vejo vse, za nazaj in za naprej, še iz tistih časov, ko jim je kominterna razdelila drobne brošure in v njih je bilo razloženo vse. To mora biti mogočen občutek – vse razumeš, kar se je in se bo godilo na svetu, vse veš! To se celo podeduje. V nekaterih družinah. Ona je podedovala, je bila še premajhna takrat, ko je kominterna delila vsevednost.

KRANJC: Jaz mislim, da bi šel domov.

PREDSEDNIK: Ne vi, tovariš Kranjc. Komar, zdaj boš... Tovariš Komar, zdaj greste, jutri pa vprašajte, pri moji tajnici, kdaj se boste oglasili pri meni.

KOMAR: Oprostite. Človeku se nabira dolga leta. Moji niso bili heroji, nič nisem bil, nič dobil, vse, kar imam, sem si moral ponižno pri... služiti. Oprostite. Človeku se nabira, potem pa enkrat sólo butne... ampak saj to niso bile moje besede, saj jaz sploh ne mislim tako! Saj ne mislim, kar sem rekel!!

JOHAN *mu s prstom pokaže, naj gre ven. Komar gre*.

PREDSEDNIK: Pa imamo tudi poštene mlade ljudi, prave idealiste. Sem že večkrat rekel – pazimo, koga dvignemo navzgor. Potem pa zmerom spet po nekakšni inerciji prilizništva pa nekakšnih ključih dobimo gor te premetene spretno... Eh! A je to v politiki povsod po svetu?

BORCI: – – – Kupil sem tvojo novo knjigo, Kranjc.

KRANJC: O, hvala, lepo, hvala.

BORCI: Nečloveško draga je.

MAKS: Opozicija te je pa napadla zaradi nje. Te trgajo.

KRANJC: Moda. So taki časi, da so v modi spreobrnjenci, odpadniki, samo starci ostajamo pri svojih nazorih. Mladina pa starcev ne mara, a ne, tudi mi jih nismo marali, a ne.

ŠEFINJA: A bi zdaj začeli?

PREDSEDNIK: Seveda, seveda, le dajte. – Ja, knjige so pa res predrage.

BORCI: Vse je predrago!

MAKS: No, ne že spet . . .

BORCI: . . . vem, nismo potrošniški svet v krajevni skupnosti, vem, tam se naj to pogovarjajo, a ne – vem, ja. Ampak to pa moram povedati – pri vsaki knjigi plačaš papir in tiskarno dvojno, zato da lahko papirnice in tiskarne izvažajo za pol cene! Da dobimo preklete devize za preklete dolgove! Isto je pri vsaki srajci, vsakem čevlju! In kako stane meter novega stanovanja v centru Dunaja pol manj kot v Mostah v Ljubljani, lepo prosim? Vse plačujemo dvojno zaradi teh prekletih dolgov – pa še danes ni najbolj preprostega seznama, kam je šlo tistih dvajset milijard dolarjev, kdo si jih je sposodil, kdaj, za kaj. In! In ljudem, ki so nas vodili v te dolgove, se ni skrivil niti las na glavi – to je nepojmljivo!

JOHAN: Kaj je nepojmljivo, lepo prosim.

BORCI: Da to počnete isti ljudje, da to počnemo isti ljudje, ki smo streljali partizana samo zato, ker je ukradel kmetu klobaso! Klobaso! Vi, mi isti! Takrat za klobaso strel v glavo, danes za dvajset milijard dolarjev nič, ne nič, odlikovanje! To je nepojmljivo! In tega vam ne bom nehal govoriti, pa če se razpočim!

JOHAN: Dobro, dobro, samo da se ne razpočiš, vse za tvoje zdravje, saj te poslušamo – a to kaj dokazuje?

BORCI: A se meni meša – a se meša vam, tebi, vam vsem skupaj? – To dokazuje, da nekdo prikriva in varuje ljudi, ki so nam naprtili, da vse plačujemo dvojno. Ki so ali osebno krivi, najmanj pa politično odgovorni za to zdajšnje . . . ožemanje ljudstva! Kdo jih varuje? Kdo to more kot partija, drugi nima te moči. Stranka varuje svoje skrahirane politike – ja, to pa poznamo, stara stvar, strankarska politika, stara reč! Nič več nova brezstrankarska demokracija, kakor smo rekli, temveč dobra stara strankarska politika. Enostrankarska? In kdaj se enostrankarska politika povrne ali spet sprevrže v enostrankarski režim in kakšni zunanji ali notranji pretresi ga potem spremenijo v režim brez ljudske podpore, nazadnje protiljudski režim? Ali naj kar čakamo na to, upamo, da tega ne bo – ali pa ustanovimo socialistično opozicijo, ker nas očitno čaka ali protiljudski režim ali pa protisocialistična opozicija, taka, da ne nam ne vam ne bo všeč?

MARTA: Kako – nam pa vam? Kakšen govor je bil zdaj to? Kdo je zdaj mi pa vi?

BORCI: A nisem dosti jasno povedal?

MARTA: Hočeš reči, da zdaj vi branite socializem pred nami tu.

JANEZ: Branijo dobro ime socializma . . . Jaz se strinjam s tem, kar govorijo borci . . . Jaz tudi mislim, da naš glavni spopad zdaj ni z nasprotniki, kakor nam tveze pokvarjena politika, temveč med nami tu, prav s to pokvarjeno politiko.

JOHAN: Ja, kje si pa tega dobil, predsednik.

PREDSEDNIK: O, eee . . . Ne, to je sposoben, sposoben in pošten fant.

JOHAN: Misliš.

MARTA: Prav, vi rešujete dobro ime socializma – kdo pa rešuje socialistično oblast?

BORCI: Za kaj gre, za socializem ali za to oblast?

MARTA: To je eno in isto, kaj pa misliš, dragi moj, kje pa živiš, za luno, to je eno in isto.

JANEZ: To utegne biti . . . vprašanje.

MARTA: A tako? Kako se naj pa zdaj to razume?

KRANJC: Jaz sem pa mislil, glej ga, tale bo cel večer tiho.

JANEZ: Mogoče bom celo življenje tiho.

PRESEDNIK: Pa ne, da ti je že takoj zmanjkalo sape. Potem boš pa vsake toliko vprašan. Da ne boš samo tiho.

MARTA: Kako se naj tisto razume – da sta socializem in ta oblast dve različni zadevi, ali kako?

MLADINA: No, je že vprašan.

JOHAN: Misliš, socializem so nebeška vrata, komunizem pa nebesa, ko enkrat pridemo tja, bomo v rajju.

JANEZ: Ne. Socializem je pot, način razvoja, pot razvoja pa nima konca. Če bi ga imela in če bi bil na koncu komunistični raj, bi Marx samega sebe zanikal. Ni raja, komunizma ni, je samo pot tja. Ampak ta oblast zdaj tudi na tej poti ni.

JOHAN: Si tudi ti »ta oblast«.

JANEZ: Je tako razdeljena v sebi, pol na pol, da . . .

JOHAN: . . . ni ničemer več podobna, ja, to je pa res.

JANEZ: Nocoj tu sem manjšina . . . včeraj sem bil ali jutri bom kje na kakem sestanku mogoče v večini . . . tako je to. Kako se bo pa to zdaj med nami končalo – nimam pojma.

JOHAN: Vidim, ja, nimaš pojma. Na zdravje, Kranjc.

KRANJC: Ni mi dobro. Nisem več vajen. . . Saj sem sam kriv. Doma čepim pa . . .

JOHAN: Še jaz tebi nekaj povem, Borci. Dvajset milijard dolarjev, praviš. Ko so leta sedeminšestdeset Egipčani zaprli Sueški prekop, je morala vsa arabska nafta po osem tisoč kilometrov daljši poti okoli Afrike. Gradili so vedno večje ladje, po pol milijona ton, in kakor so jih hiteli graditi, jih ni bilo zadosti. Potem je prišla naftna kriza triinsedemdeset pa druga devetinsedemdeset, svet porabi mnogo manj arabske nafte – ampak množica velikanskih tankerjev je bila tu, še čisto novi so šli v pokoj in zdaj stojijo pa rjavijo. A veš, za koliko so se takrat samo pri ladjah, pri tankerjih zainvestirale svetovne naftne družbe?

BORCI: Nimam pojma. Kaj me briga zdaj ta nafta!

JOHAN: Ti tudi nimaš pojma, vidim. Za petdeset milijard dolarjev zgrešenih investicij – pa ne morejo nikogar prijeti za vrat.

BORCI: Saj ne gre za denar, gre za politično moralo!

JOHAN: Dvajset milijard, to je denar, a ni.

BORCI: Dela se, da ne razume. Za to, da je nekaj ljudi obdržalo stolčke, ste zapravili zaupanje ljudstva, razumeš? Za tiste osrane stolčke je šel po gobe ugled partije, je šlo k hudiču zaupanje ljudi v socializem, razumeš?!

JOHAN: Ti ne razumeš! Ja, tristo hudičev, kaj pa naj po tvojem naredimo, – sami sebe odstavimo?

BORCI: Zakaj pa ne? A misliš, da nimamo nekompromitiranih pa bolj sposobnih ljudi?

JOHAN: A nas ta zdaj tu že ven meče? Kako boš pa določil, kdo gre, kdo ostane?

SONJA: Moj ima na mesec, zaokrožimo, z dajatvami vred, zaokrožimo trideset milijonov. Zaposlenih Slovencev je, zaokrožimo, milijon. Mi je vzelo pol ure, pri moji gospodinjski pameti, da sem izračunala – vsak Slovenec da na leto tri din šestdeset, novih, samo zanj. In kaj jim naredi za to?

PREDSEDNIK: Pa dobro – kam nam je vse ušlo! Ponosen svoboden človek, sam svoj gospodar – kam se je pogreznilo vse to?! Šli smo v revolucijo, da rešimo ljudstvo nesposobnih, goljufivih politikov, ki so mu čepeli na hrbtu – in kaj imamo zdaj? Za dobro stvar se borimo – ampak prekleto slabo, to je vsa naša krivda! – Oprostite, samogovore imam. Da me ne bo v kakem govoru zaneslo, da rečem kaj takega . . . ali pa bi mogoče . . . saj to bi nazadnje dobro vžgalo . . . Joj, oprostite, res imam samogovore, kaj mi pa je.

BORCI: Vidiš, Johan, vsi nekaj računajo. Gospodinje, koliko jim odrežemo, predsedniki pa, kaj bi vžgalo. Vsi samo še računajo.

JOHAN: Ja! In če bi še ti znal računati, ne bi imel takih težav s politično poštevanke.

BORCI: A to je poštevanke.

JOHAN: Poštevanke je tole: čim višje so zastavljeni cilji kakega gibanja, tem več se bo zbralo v njem sanjačev – in toliko več bo, ko ti cilji pač ne morejo biti doseženi, razočaranih sanjačev. Razočarani idealisti pa niso relevanten faktor. Niso nobena dejanska politična sila. Zato se ne ukvarjamo z njimi, škoda časa.

PREDSEDNIK: No, čisto tako pa tudi ni.

JOHAN: A ne čisto tako. Malo drugače.

PREDSEDNIK: Ja, vsaj malo.

PREDSEDNIK: *Kaj se pa držite kot mokra kura, tovariš Kranjc. Kot da imate slabo vest.*

KRANJC: *Kakšno slabo vest. Vem pa, da vam ni všeč, da bom objavil to knjigo.*

MAKS: *Kdo pa pravi, da jo boš objavil?*

KRANJC: *Jaz.*

PREDSEDNIK: *Torej ste se odločili.*

MAKS: *Dobro, kaj se pa potem sploh še pogovarjamo.*

PREDSEDNIK: *Počasi, tovariš Maks, počasi.*

KRANJC: *Saj je morebiti res bolje, da se ne pogovarjamo. Pa ostane vse na meni, vsa odgovornost, pa mir.*

PREDSEDNIK: *Ne gre več, tovariš Kranjc. Zdaj vemo zanjo, zdaj ne moremo več reči, Kranjc je to naredil na svojo roko.*

KRANJC: *Boste pa rekli kaj drugega.*

MAKS: *Pa kaj se toliko ženeš za tega pisuna? Ko tebe ravno tako osira in zaničuje, kot vse nas druge.*

KRANJC: Ker piše resnico.

PREDSEDNIK: To je relativno. Sanjač, moralist... Če bomo pustili, da se nam sanjači mešajo v politiko... Politika pa morala...

KRANJC: V hosti smo drugače govorili. O morali.

PREDSEDNIK: Ker je bila politično pomemben faktor.

KRANJC: A danes pa ne šteje več.

MAKS: Danes šteje milijon ton žita več ali manj, ker to pomeni ali red in mir ali pa pomanjkanje in štrajke. Šteje, da veš kaj, par sto tankov. Če jih imamo, ostanemo, kar smo – če jih nimamo, lahko spokamo pa gremo. Dolarji, megavati, brutoregistrske tone. Ne pa sanjarije o morali.

KRANJC: Že mogoče. Ampak še bolj kot dolarje hočejo ljudje resnico.

PREDSEDNIK: No, ljudje hočejo dobro plačo, hišo, avto, nogomet, dopust na morju – resnice pa toliko, da jim ne vzame mirnega spanja. No, to sem malo pretiraval, ampak v bistvu... – razen tega, kdo pa pravi, da boste ravno s to eno knjigo razkrili pa čisto vso in edino resnico? Vi mogoče mislite, da – jaz pa mislim, da ne. Mnogo nas misli, da ne! Ste kar osamljeni s svojim mnenjem. Jaz, če mi jih deset reče, da nimam prav, jim verjamem pa popustim. Imajo potem najbrž res drugi prav, ne jaz, kaj mislite.

KRANJC: Ja, ste me že kdaj dobili na ta lim. Ne. Vidim, kaj je res pa kaj ni. Vam pa interes oblasti kviri oko za resnico.

PREDSEDNIK: Vaše resnice pa ne kvirijo interesi. In vam ne gre za isto stvar.

KRANJC: Gre, vsem nam gre za isto stvar. Ampak meni gre za stvar, vam pa še za oblast nad njo.

PREDSEDNIK: – Hja, saj imate tudi vi svoj prav. Hja, pa objavite, če res mislite, da je prav.

JOHAN: Kranjc se je spet zamislil. Pij. Na tvoje zdravje, Kranjc, na tvoje zdravje, saj nazadnje si pa še vedno naš. To se vidi, če po drugem ne, po tem, da te opozicija napada. Na to se pač lahko zanesemo, na njihov nos, kdo je res naš.

VSI se zasmehijo, tudi Kranjc.

KRANJC: Johan, torej, ta tvoj humor... Saj, res pa je. No ja, ker ne kažem več zob, si pa upajo.

MAKS: Ja, to je zakon narave, na onemoglega jelena se vržejo psi.

MLADINA: Kakšna lovska.

PREDSEDNIK: Nihče ga ni silil. Sam se je umaknil.

KRANJC: Ja. Me je nekdo naravnost vprašal – zakaj si naredil ta karierni samomor.

BALMAŠ: Saj, zakaj?

KRANJC: – – Ker nočem imeti ničesar zraven. Pri tem.

BALMAŠ: Pri čem?

KRANJC: Pri tem, kar počnete.

BALMAŠ: No, zdaj pa ta tudi, mi – vi.

KRANJC: A je ostala samo še tista Johanova poštevanka, a ste vse, ki je ne znajo, nagnali pa ste ostali samo še računarji, a nihče več ne razume, v

kakšno stisko pride človek, da se odloči, vse bom pustil? Položaj, plačo, pa kaj to, vse, kar si celo življenje počel – vse pustiš, vse vržeš stran?

BALMAŠ: Pa zakaj stran?

KRANJC: Ker ne moreš več vzeti na svojo vest, kar počne tvoja lastna stranka, lastna oblast – in če si na odgovornem mestu, si sam taista oblast.

BARBARA: – – – Ja, to je zelo zapletena problematika, mislim, ta povezanost ideologije in politike z vsem, z gospodarstvom, s šolo, z zdravstvom – tega niti še teoretično nismo zadosti obdelali. Mislim, da je treba . . .

KRANJC: Tu sem se umaknil, na drugi strani so me pa s koli pričakali nasprotniki, ki iščejo, komu bi se maščevali za vse, za kar so prikrajšani štirideset let: da niso dekani, rektorji, direktorji založb, knjižnic, predsedniki, ministri, vse, kar mislijo, da jim po sposobnostih gre; mislijo, da bi bili na teh mestih boljši od nas. Zdaj nalagajo name vse grehe vseh nas, to so jim obkladki na njihove zatrte ambicije . . . – jaz pa to mazohistično prenašam v pokoro za vsa leta, ko sem pošteno sledil vam, ki ste me nazadnje ogoljufali.

MAKS: To je pa rahlo zmedeno, a ni.

MARTA: Takole, ogoljufan, pa človek težko živi, kaj.

MAKS: Saj se bomo še razjokali. No, zdaj vsaj lahko pregledno razvrstiš opozicijo, eni so to iz prepričanja, drugim pa gre samo za stolčke – ti zadnji, praviš, so padli zdaj po tebi.

KRANJC: Žal mi je, da vas morim s temi rečmi, opravičujem se.

MARTA: A oni iz prepričanja mu pa prizanašajo, se jim smili.

JOHAN: Kdaj pa se je še v politiki komu kdo smilil.

MLADINA: Samo da smo spet pri sovražniku, to nas skupaj drži.

BALMAŠ: O, sovražnik človeka poživi.

BORCI: Sovražniki cvetijo kot rožice – naši pa vsak dan bolj blede, upadli, obupani. Zdaj so naši naš glavni problem.

BALMAŠ: Če mi jamo koplje dober nasprotnik, mi je to v čast.

BORCI: O, mi imamo na tem poslu toliko svojih, da sploh ne potrebujemo nasprotnikov. Zato je nam večstrankarski sistem odveč.

MARTA: Tu imamo zdaj malo panike, malo pa cinizma.

KRANJC: Opravičujem se.

JOHAN: Nehaj se že opravičevati!

KRANJC: Nisem dobro pri sebi. Prikazujejo se mi dogodki izpred davnih let, ljudje iz . . . potem pa govorim z njimi, se pravi, sam s seboj . . . Jaz bi šel domov. Ja, to bo najboljše, grem.

PRESEDNIK: No, tovariš Kranjc, za vas smo naredili to večerjo.

KRANJC: Ja, saj, oprostite.

MARTA *se je šepetaje pogovarjala z Barbaro, vsi so to opazili in umolknili:*

Johan, hotela sem ti telefonirati, pa nisem vedela, kako si, kako prenašaš . . . Moje sožalje, Johan.

BARBARA: Žena mu je umrla. Dopoldne ob enajstih. V bolnišnici.

MAKS: Kako da jaz nisem vedel! Sožalje, Johan. Potem ti pa res . . .

JOHAN: Kam pa naj grem. Vem, da mi ni treba, pa kam naj grem. Jaz imam tudi živce, sem tudi človek . . . naj bom sam v prazni hiši . . . kam pa naj grem med ljudi, v Tivoli, v gostilno? Že dolgo ne znam več tja.

KRANJC: Nisem vedel. Tu pa govorimo neumnosti.

JOHAN: Mirno, potihem . . . Mučila se ni več. Saj se je prej dosti.

KOMAR *plane noter, Balmaš ga ujame za rokav, povesta si na kratko nekaj na ušesa, Komar steče ven, Balmaš pa do predsednika in mu pove nekaj na uho.*

PRESEDNIK: A vsi!?

BALMAŠ: Ja.

PRESEDNIK: Nemogoče!

BALMAŠ: Ja. Milica zaenkrat čaka, vprašujejo, kaj naj naredijo.

MAKS: Tu pa že lahko poveš na glas – kaj pa je?

PRESEDNIK: V Kovinski imamo majhen štrajk, videti je bilo kot navadna rutinska zadeva, zdaj so šli pa na cesto.

MAKS: Koliko?

PRESEDNIK: Vsi.

MAKS: Pa to je . . . dva tisoč!

PRESEDNIK: Ja. Balmaš, dobi mi direktorja.

BALMAŠ: Ga je že Komar poklical, pride naravnost sem.

PRESEDNIK: Občinski sekretar, župan, sindikati?

BALMAŠ: Tudi, vsi, sem rekel, naj pokliče še mestne, zdaj kliče.

PRESEDNIK: Dobro. Oprostite me za pet minut.

VSI vstanejo, se pogovarjajo v gručah, mirno, brez razburjenja.

JANEZ: A ni bila to prejšnja . . .

BARBARA: Seveda, prva Kranjčeva žena. Ampak že davno. Najprej je samo hodila z Johanom, nekaj let, no, potem pa še formalno, ločitev pa nova poroka . . . Potem se je pa tudi Kranjc v drugo poročil. Od tega je, ne vem, dvajset let.

MLADINA: To je pa . . . to je pa mučno . . .

BARBARA: Oh, koliko je tega. Pa kaj naj naredimo.

MLADINA: Saj nisem mislila, da bi morali kaj narediti, vi, ali pa SZDL, zoper ločitve, nisem mislila.

JOHAN: Ja, vidiš.

KRANJC: Ja.

JOHAN: Zdaj lahko pozabiš zamero.

KRANJC: Tebi?

JOHAN: Meni, ona je mrtva. No, pa rečem bolj ponižno: odpustiš.

KRANJC: Njej ja.

JOHAN: Kaj misliš, da jaz nisem človek, da sem mašina. – Saj. Imate me za buldožer. Sem tudi že marsikaj opravil za vas kot buldožer.

KRANJC: Marsikoga povozil.

JOHAN: Jaz ti je nisem speljal, sama je prišla k meni.

KRANJC: Nisi ji pa tudi rekel – ženska, premisli. Pustil si, da se je dala zaslepiti od tvoje imenitnosti. Vila z bazenom, avto s šoferjem, počitnice na Brionih . . .

JOHAN: Malomeščanske čvekarije! Nisem romar, kot ti, in to ni greh – pa tudi njen ne, če je imela rajši človeka, ki ve, kaj hoče. Saj te je dosti dolgo prenašala, romar.

KRANJC: Ja, romar, pridigar, vaša slaba vest. Kdo pa ima rad svojo slabo vest.

JOHAN: Očitno nam je Bog naložil vas za pokoro. Kot da je vsa modrost v vaših diplomah in doktoratih!

KRANJC: Če ni, zakaj se pa potem greste častne doktorje?

JOHAN: Jaz že ne zaradi sebe – zaradi tistih, ki mi to čast dajo, njim ustrezem, njim se dobro zdi. Tako kot sem tudi njej ustregel.

KRANJC: Za tale »ustregel« bi te moral . . . Pa se ne bova tepla, stara osla.

JOHAN: O, jaz bi še kar znal, če ti je do tega.

KRANJC: Če se nisem takrat, ko sem dve leti mirno čakal, da vaju mine . . . ampak ti si jo držal na zlati verigi.

JOHAN: Vsi smo, dragi moj, na verigi – pa če se da, naj bo zlata!

KRANJC: Saj se sploh ne zavedaš, iz česa se norčuješ. Verige, tovariš Johan . . . Človek brez verig, to je bila naša komunistična vera, največjih žrtev je bila vredna, če še nisi pozabil . . . – Zlate verige, ja, to je vaš izvirni greh.

JOHAN: Vera, izvirni greh – pridigar. Življenje, dragi moj, se pa ne ravna po pridigah. Ampak saj ti življenja ne vidiš, ti živiš v križanki, vodoravno, navpično – resničnega življenja se pa ti bojiš. Kakor si se tudi prave zdrave ženske ti v resnici bal, moj Kranjc.

KRANJC: . . . klel in molil.

JOHAN: Molil. Pojdi ti po naših komunističnih kapelah, dosti smo jih postavili po tej lepi deželi, pojdi ti po naših kapelah pa tam moli. Ti si za kaplana, ne pa revolucionarja. Nisi edini, dosti takih se nam mota pod nogami, samostane bi morali ustanoviti za vas, komunistične samostane, pa tam molite pa častite svojo novo vero, komunizem. Da bomo imeli mir pred vami mi drugi, ki nimamo časa za vaše molitve, ker imamo zelo posvetne opravke na tem svetu: revolucijo.

KRANJC: Še kar revolucijo.

JOHAN: Še kar. Je še ni konec. Nasprotno, se mi zdi, da se stvar znova začenja, je trenutno na sporedu kontrarevolucija.

KRANJC: No, da tako jasno poveš, je tudi nekaj vredno.

JOHAN: Samo tebi, Kranjc, samo tebi, ti si še vedno naš! Prideš na pogreb?

KRANJC: Pridem.

JOHAN: Prav. Le pridi.

JANEZ: Tebi niso pobili bratov, nisi stradala po zaporih pa zmrzovala po hostah – mi nismo trpeli mučeništva za svoje prepričanje.

MLADINA: Pa kaj?

JANEZ: Kdor je toliko trpel zato, ker je bil drugačen, in ti so trpeli . . . – ampak, to ni navadno človeško trpljenje, ki ljudi omehča, to je trpljenje za prepričanje, to pa človeku prepričanje tako zakrkne, in človeka zakr-

kne, da ne bo nikoli pustil ljudi drugih nazorov do veljave. Ne prenese drugačnih ljudi.

MLADINA: Ampak potem, po vojni, so zaradi prepričanja trpeli drugi...

JANEZ: Tako je.

MLADINA: In ti so spet...

JANEZ: Tako je.

MLADINA: Se pravi, dokler morajo ljudje za prepričanje trpeti, ne bojo znali spoštovati drugega prepričanja. Ko pride tak mučenec na oblast, izžene vsako nasprotno prepričanje iz javnega življenja. Kdor ne misli kot on, je izgnan. To je to.

JANEZ: No, saj razumeš.

MLADINA: Čez koliko generacij je pa potem sploh možna normalna politika! – Eh. – Tovariš Kranjc... tovariš Kranjc!

KRANJC: Ja?

MLADINA: Oprostite, ste se zamislili...

KRANJC: Ne, ne, ne, kar povejte.

MLADINA: Nič takega, nič, jezim se na politiko...

KRANJC: A tako. Ja, seveda. Le dajte, le jezite se.

MLADINA: Pa se ne bom več. A ne, da bi bilo dobro zame, če bi se zaljubila?

KRANJC: Kaj?

MLADINA: Zaljubila. Jaz.

KRANJC: Aha, ja...

MLADINA: Odkar sem se spečala s politiko, se ne morem več zaljubiti.

Kaj je to? Zakaj je to?

KRANJC: Hja – ne vem. O tem pa ne vem...

MLADINA: A niste pisatelj? No, tudi pisatelj?

KRANJC: Že, ja, ampak moje pisanje je bolj politika kot pa... ja.

MLADINA: Oh, z vami tudi ni nič. Z nobenim tu se ne moreš pogovoriti nič človeškega, veste, kaj mislim, sama mehanika oblasti, samo to jih zanima, če pa rečeš kaj od srca, te pa samo debelo gledajo, razumete, kaj mislim?

KRANJC: Ja, razumem, ja.

MLADINA: Ampak prejle sem pa dobila občutek... no, saj niste nič takega rekli, ampak sem sama nekako dobila občutek, kakor da se ne razumeta najboljšje, mislim, vi pa žena...

KRANJC: – – Živiva korektno, ampak pusto.

MLADINA: Oprostite, da sem to... Nisem hotela..., Oh, moj jezik, kar butnem!

KRANJC: Veste, saj se vsak zakon kmalu spremeni iz... no, iz... v navado, sporazum, kar v resnici tudi je, to pač je, tako je... Ko se človek v drugo ženi, to ve, trudi se, da bi bilo tokrat drugače... Pa ne gre. Ali pa jaz nisem znal.

MLADINA: Potem mi ne svetujete...

KRANJC: Tega si pa ne bi upal ne svetovati ne odsvetovati. Ampak zaljubite se pa le, če se le da.

MLADINA: Uh, neumnosti govorim, – samo, da mi niste zamerili. Niste, ne. Poglejte jih, spet imajo kabaret.

KRANJC: Kabaret?

MLADINA: Norčujejo se iz Balmašovega govora o malem gospodarstvu.

KRANJC: Kaj pa je rekel?

MLADINA: Običajna liturgija, bomo, treba je, moramo – potem pa, da ima zadeva tudi drugo plat, namreč, obrtniki se vozijo v prevelikih avtomobilih.

KRANJC: A se ne?

BORCI: Lepo je v naši domovini biti... voditelj, ko nimaš drugih skrbi kot to, da ne bi kdo imel preveč.

BARBARA: V tem pogledu stojimo pred vprašanjem...

BORCI: Ja, ta je dobra, stojimo pred vprašanjem! Zmeraj stojimo pred kakim vprašanjem, a ne, in če predolgo stojimo, sedemo in malo počujemo, za trideset, štirideset let – ostane pa vprašanje: zakaj toliko borbe zoper bogatenje, nič pa zoper revščino.

Revolucionarju je stvar jasna: zmeraj je bil samo revež pravi revolucionar! Če hočemo ostati revolucionarji, moramo ostati reveži!

To pa v modernem svetu ni lahko, da ne bi kdo mislil. Svet se razvija, ljudje hočejo več in boljše, delajo, izumljajo, bogatijo in imajo zmeraj več in ima tudi cel narod več.

Če zdaj ta narodni več naložimo tako, da bomo imeli še več – adijo revščina, adijo revolucija. Očitno stran metati pa spet ne gre. Dobro, za prvo silo naložimo naš več v nekaj velikih tovarn, od katerih nič ne bo, in gre narodni več po vodi oziroma niklju ali nafti ali čemer že, ostali smo revni – ampak nastopi nov problem: ljudje to opazijo, ne bojo hoteli več zidati takih tovarn, kaj pa zdaj?

Pa je tudi to zadrego naše vodstvo genialno rešilo: zidamo samo še na up, izposodimo si toliko, da nas bojo dolgovi večno držali za vrat in bomo ostali reveži za vse večne čase – in revolucija bo rešena.

Tovariš Karl Marx, ki je pisal o socializmu v obilju in blaginji, pa se je v tej naši šoli slabo izkazal in bo po pouku zaprt pa mama naj pride v šolo.

JOHAN: No, take rastejo na njegovem zelniku.

MARTA: Ja, zelnik je prava beseda.

BORCI: Ne, ta pa ni moja. Hišnik v našem bloku. Drugače pa varnostnik v podjetju, vratar, pet otrok, žena doma, vsi na njegovi plači, ampak vse časopise prebere, najbrž v službi: vidite, kako naše voditelje skrbi, če ima kdo prevelik avto – nič jih pa ne skrbi moj moped! Ampak jaz sem jih spregledal, mi varnostniki imamo nos za take reči, nismo mi po prežganki priplavali! Mislite, da so nas nehote pa iz neumnosti zapeljali v to revščino? O ne, to je bilo namenoma! In načrtno: živela revščina – živela revolucija!

MARTA: Človek bi mislil, v štiridesetih letih si slišal vse, kar si ljudje lahko izmislijo – pa te zmeraj spet presenetijo.

MLADINA: To je pa neizčrpna ustvarjalna moč ljudskih množic.

BARBARA: V vseh naših resolucijah smo popolnoma ustrezno ovrednotili malo gospodarstvo, in isto velja tudi za turizem . . .

MLADINA: Tega ste gotovo že slišali: Jugoslavija se vse bolj usmerja v turizem, njena avantgarda pa v avanturizem.

MARTA: Ne, še nismo slišali.

JOHAN: Ti se ne šteješ k avantgardi.

MLADINA: Se . . .

JOHAN: Pa te taki umazani vici ne bolijo.

MLADINA: Smejim se . . .

JOHAN: Trapa.

PRESEDNIK: No, tovariš Johan . . . Ti, vi, opravičite se mu!

MLADINA: Jaz?

MAKS: Ja, v začetku smo od voditeljev terjali vse: da so naši, pošteni, dobrega značaja, sposobni. Najprej smo jim odpustili karakter: samo da so pošteni, sposobni . . . Potem smo zamižali še pri poštenju, samo da so sposobni – zdaj se pa kaže, da še to niso . . . kaj sploh še so?

BARBARA *je resno naivno odštevala*: Ostane naši.

MARTA: – – Maks, ti pa spet enkrat ob pravem času prestopaš na drugi vlak.

PRESEDNIK: Pretiravaš, zdaj še ti, lepo te prosim, ne posplošuj, če so nekateri . . .

MAKS: Ja, nekateri, in v tem je vsa stvar, ko so nas zavozili v drek, nismo odstavili teh nekaterih, zato smo zdaj umazani vsi, tako nas ljudje vidijo!

BARBARA: To je res samo prispodoba, ampak dovolj natančna in . . .

MARTA: Ta tudi že prestopa.

BARBARA: Oprosti, tovarišica Marta, prej ali slej nas čaka ta obračun. Pa če je bil tovariš Maks že kdaj prej v podobnih situacijah, ko je bilo potrebno obračunati z lastno napačno politiko . . . to je zanj plus, ne minus. Bogate izkušnje, tako rekoč politično minulo delo!

PRESEDNIK: Tovariši, tovariši, prosim! Če so nam že okoliščine napol pokvarile ta večer, si ga ne bomo še sami do konca! In to z obračuni, za katere še nihče ne ve, ali bojo sploh potrebni ali ne! Sploh potrebni! – Upam, da se razumemo.

JANEZ: Ja, tole tu nocoj je, lahko rečemo, dokaj slab sestanek.

BALMAŠ: Tako je. Slab sestanek, nereproduktiven.

JANEZ: Imamo pa včasih tudi dobre. Včeraj smo imeli enega takega. Po zaslugi Balmaša in Barbare.

BARBARA: Kako – saj naju ni bilo zraven!

JANEZ: Saj zato.

BARBARA: – – Če sem prav razumela predsednika prej, je bil za to, da bi se rajši pogovorili kaj veselega.

PRESEDNIK: Tako, tovarišica Barbara. No, le povej kako veselo.

BARBARA: Uh, jaz tega ne znam . . .

PRESEDNIK: A je resnična tista, kako sta vidva šestinštiridesetega ali kdaj na cekaju urejala knjižnico? Da jo slišimo iz prve roke.

BORCI: Pa kako sva bila ponosna na najin izum, kaj, Kranjc.

BALMAŠ: Kakšen izum?

BORCI: Naredila sva novo kartoteko knjig za družboslovje in filozofijo in . . .

BALMAŠ: A, to.

BORCI: Ja, ampak po popolnoma novi metodi: na listke raznih barv. Klasiki, Marx, Engels, Lenin, Stalin, so imeli rdeče listke. Socialdemokracija je bila na roza listkih, od Plehanova do Roze Luxemburg vsi roza.

Naše, takrat samo šele brošure, Kardelj, Kidrič, Bebler, sva dala na bele.

KRANJC: Ja. Za reakcijo sva pa pripravila črne. Ampak na črno . . .

PREDSEDNIK: Ne moreš pisati.

KRANJC: Ja, nato sva jih dala v zeleno, pa so bili bolj jagri kot reakcija.

BORCI: Pregledno je pa bilo, takoj si videl, kaj je kdo. Predvsem pa, kako stojijo sile, koliko je katerih.

MLADINA: In kdo vam je to naročil tako?

BORCI: Nihče, sama sva si izmislila.

KRANJC: Ja, kako v totalitarnih časih popolnoma pametni ljudje počnejo reči, ki so pozneje samo še smešne.

BORCI: Če delaš v knjižnici.

KRANJC: Ja, če delaš kje drugje, recimo pri policiji, pa grozljive, in to je samo stvar naključja, jaz sem imel pač srečo, da ste me razporedili h knjigam.

MLADINA: Pa ste naredili krivico kakemu mrtvemu filozofu.

KRANJC: O, sem najbrž delal tudi druge krivice.

MLADINA: Nehote.

KRANJC: Ne bi rekel nehote – prej . . . nevede. Ne, tudi to ni res: vede, ampak v najboljši veri, da je potrebno, da je prav.

MARTA: Čeprav smo bili čisto pametni ljudje, a ne, ampak časi so bili totalitarni.

KRANJC: Ja.

MARTA: Dragi moj Kranjc, to je bila vojna in revolucija!

MLADINA: Po vojni?

MARTA: Po vojni! Leta petinštirideset, po svobodi, je bilo po gozdovih dvanajst tisoč četnikov, ustašev, križarjev, za celo normalno frontno divizijo! Leto pozneje sedem tisoč, potem dva tisoč in seveda vsako leto manj, ampak zadnje smo polovili šele sedeminpetdesetega, da boš vedel, in vse dotlej so nam pobijali aktiviste z ženami in otroki vred – v znamenju križa, za svete stare vrednote, najprej za vero, seveda, – mi smo pa preganjali učitelje, če so peli na koru, nam zdaj očitajo, – na vzhodnih mejah Rusi, na zahodu so ti banditi čakali, kdaj klecnemo, mi pa lačni, bos, goli – to, dragi moj, so bila tista leta, in ko berem, kako se danes človekoljubno zgražajo nad temi časi, mi gre na bruhanje!

JOHAN: Marta, ne razburjaj se, ni vredno. Kar naj vrtajo, Rog pa Dachau pa Goli otok . . . vse to je bila tudi revolucija . . . – naša revolucija je pa zgodovina, in po zgodovini vrtaj kolikor hočeš, preklicati se je ne da.

MARTA: Dvakrat sem mrtvo rodila. Od takrat me je bilo življenja iz mene strah. To je plačilo za to, ker sem v revoluciji rojevala samo smrt.

--- Cele noči ne spim: kaj smo naredili narobe? . . . kaj je bilo narobe? Toliko žrtev, toliko trpljenja – to ne more biti narobe! Ni. Sovražnik spet dviga glavo, to je to, vi, naši lastni ljudje, ste pa pozabili žrtve pa trpljenje pa mu dajete potuho!

KRANJC: Zakaj mene gledaš, Marta?

MARTA: Sem te gledala?

KRANJC: Ves čas. Oprosti.

MARTA: Dobro, dobro Kranjc, pomiri se.

KRANJC: Jaz?

MARTA: Oh, Kranjc, v partizanih smo te vse imele rade, namesto svojih nerojenih fantov.

JOHAN *očitno res sovraži Kranjca*: Fantek.

MARTA: Ja, vsak imamo svoje rane.

JOHAN: Pa se ranam čudite? Ste mislili, da je revolucija veselica?

KRANJC: O, jaz se ne čudim več. Sem pač za to na svetu, da zmeraj o vsem dvomim, tak človek pa ne v vojni komandantom ne v miru vladi ni prav.

MAKS: In tega smo seveda tudi mi krivi.

KRANJC: Nisem rekel.

JOHAN: Ampak se vidi, kam merite s takimi modrostmi. Pa da ti še jaz nekaj povem: ker se vsaka revolucija izpridi, še vsaka v zgodovini, smo zdaj tega za to našo krivi mi, osebno mi, ki jo danes tu predstavljamo?

KRANJC: To je pa preobsežna zgodovinska uvidevnost, če obenem govoriš, da se revolucija nadaljuje. Potem se pa enkrat odločite: ali se nadaljuje ali se je izpridila.

JOHAN: Kdo pa pravi, da se je izpridila.

KRANJC: Ti, ravnokar!

JOHAN: To sem govoril o zgodovini, na splošno.

MAKS: Na splošno.

KRANJC: Saj to ni res, to se mi sanja. Jaz grem.

MARTA: Užalil nas boš, če greš, mene boš že užalil.

KRANJC *gre*: Tako se jaz ne grem več. Oprostite.

PRESEDNIK: Balmaš, nazaj ga . . .

BALMAŠ *gre po Kranjca*: Ja, že grem, ja.

ŠEFINJA *Kranjcu*: Ste imeli klobuk, tovariš?

BALMAŠ: *Kar naprej, tovariš Kranjc, tule, prosim.*

KRANJC: *A tule*

BALMAŠ: *Tu. Moja pisarna ni kaj prida . . . ampak zame je dobra.*

KRANJC: *No, no, preskromni ste.*

BALMAŠ: *Hvala, hvala. Torej, ta reč, ta zadeva . . . seveda tudi meni ni prijetna, da ne boste mislili . . .*

KRANJC: *Ne mislim.*

BALMAŠ: *Potem pa naravnost k stvari: ali vztrajate pri odstopu?*

KRANJC: *Ja.*

BALMAŠ: *To bo zelo neprijetno.*

KRANJC: *Kaj morem.*

BALMAŠ: Za vas.

KRANJC: Kako zame?

BALMAŠ: Prisilite nas, da se vas odrečemo.

KRANJC: Koga nas?

BALMAŠ: Politiko.

KRANJC: Aha. In kako bi to šlo?

BALMAŠ: No, saj sami veste. Za kako novo knjigo boste težko našli založnika, če ga boste, bo sprejeta z molkom, na javne nagrade in priznanja ne računajte več, ne bomo vas več vabili v svete, odbore, žirije . . . – če odstopite, pač odstopite od vsega.

KRANJC: Bom pa še jaz naravnost povedal. Ta nesrečni zbornik je uredil uredniški odbor. V njem je bil tudi vaš . . . no, saj veste, in je ves čas podpiral in hvalil celo tisto reč. Še ko je knjiga izšla, jo je povsod hvalil in sebe z njo. Potem je pa nenadoma objavil denunciantsko kritiko, češ da propagiramo politični pluralizem, in obesil vso krivdo za to meni.

BALMAŠ: To se ve, to je vse znano.

KRANJC: Jaz se niti branil nisem, sploh se nisem oglasil, sem samo še, kakor se spodobi, odstopil. Da prepustim mesto drugim, sposobnejšim.

BALMAŠ: S tem ste pa pred vso javnostjo pokazali, da pošten zagovornik pluralizma tu pri nas nima kaj iskati. Dali ste nam klofuto.

KRANJC: Nasprotno, jaz sem dobil klofuto.

BALMAŠ: Ne, nam ste jo dali.

KRANJC: Tega pa ne razumem. Nekdo me je grdo udaril, me je? Ampak jaz ga nisem nazaj, nisem, ne? Umaknil sem se, ker s takimi ljudmi nočem imeti opravka. Zdaj pa taisti mene zmerja, da sem jaz njega udaril – te morale pa res ne razumem.

BALMAŠ: Poslušajte, ta vaš pluralizem . . . Poslušajte me, med štirimi očmi. Začeli smo pred leti proces demokratizacije, ljudje so svobodno spregovorili in zdaj pišejo vse mogoče. Ampak: partija se ta čas ni znala preobraziti v močnega prvega govornika v tem javnem zboru raznih nazorov, obratno, samo bolj ohlapna je postala. Kaj je pokazala, na primer, v kulturi, kjer smo, kar lepo priznajmo, v žalostni manjšini? Tam opozicijo lepo vidimo, preberemo, ker se kulturniki pač izražajo z besedo, tiskano. Ampak, kaj pa direktor, recimo, podjetja, ki nesramno dviga cene, obenem ima pa možakar dvakrat večjo plačo kot predsednik vlade – a niso on in njegovi delavci, ki to dopuščajo, prav taka opozicija, le da tega ne povejo v knjigi, temveč v svojem jeziku, z denarjem? A smo torej že povsod v manjšini? A bomo potlej nadaljevali s to demokracijo, da nas stisne v kot – ali pa rajši malo zadržujmo, malo tu, malo tam, in čakajmo, da se partija usposobi za javni demokratični spopad? Z nasprotniki? Pa se bo tako sploh kdaj usposobila? A ni mogoče bolje, da jo vržemo v vodo pa naj plava, ker se na suhem in toplem plavanja pač nikoli ne bo naučila? Ali pa bi bil to prenevaren eksperiment, ki nas bo nazadnje pripravil še ob oblast? – Vidite, sama vprašanja, vaš pluralizem je za zdaj samo šele pluralizem vprašanj, in to samih zelo tveganih, preveč tveganih, da vam še to povem. Med nama.

KRANJC: *In kdo vam je naročil, da mi to razložite?*

BALMAŠ: *To delam pa na svojo roko. Jaz sem samostojen človek. Jaz nisem kako trobilo.*

KRANJC: *Ja, vidite . . . za tako politiko, govorimo eno, delamo pa drugo, za tako politiko pa jaz nisem primeren. Tega jaz ne znam, sem najbrž prenaiven.*

BALMAŠ: *Naivni ste pa res, ja. Pa špektakularno svojeglavi. Kaj pa smo, vi, jaz, brez partije? Če nama partija naloži . . .*

KRANJC: *A meni nalaga, naj bom vetrnjak, vrtavka, pa še vreča za trening, da si boste vi, mladeniči, urili pesti na meni? A mi to nalaga partija?*

BALMAŠ: *Tovariš Kranjc, gotovo razumete, da sem imel pač takšno direktivo . . .*

KRANJC: *A se to še uporablja, ta beseda, direktiva.*

BALMAŠ: *Beseda manj, vsebina je pa ostala, upam, da tudi še bo, nekakšen red bomo pa še imeli, ne bo menda vsak po svoje . . . upam!*

KRANJC: *Vi kar upajte.*

BALMAŠ: *Ni razlogov, da bi bili zdaj nesramni, tovariš Kranjc.*

KRANJC: *A jaz?*

BALMAŠ: *Jaz sem vam lepo povedal, čisto vse pa še več, vi pa . . .*

KRANJC: *Zdaj boste pa vi mene poslušali, vi, glista podrepna . . .*

BALMAŠ: *Tovariš! Kje pa mislite, da ste!*

KRANJC: *— O, ne. O ne, ne bom se zdaj še s tabo . . . Jaz se umikam, kakor sem rekel, vi pa povejte svojim šefom, kar hočete.*

MAKS: *Kakšna brezstrankarska družba, ko je pa nismo znali odvaditi strankarske morale. Nasprotno, še učili smo jih.*

JOHAN: *Koga.*

MAKS: *Vse, tja do pisateljev in arhitektov, vsi so se učili od nas: veljajo edino tvoji, ti in tvoji, vsi drugi nič ne znajo, niso nič vredni. Pa še tega: če ti kdo to očita, ga umaži, politično pa še človeško, mi nje za reakcionarje, oni nas za staliniste, tudi tega so se naučili od nas.*

BARBARA: *To ni kaka naša posebnost. To je prastaro človeško . . . od kamene dobe naprej.*

BORCI: *Ja, žal.*

BARBARA: *Morala ni sama po sebi, temveč iz družbenih razmer.*

JOHAN: *Kakšna velika novica je pa zdaj to.*

BARBARA: *Zakaj je delo pri nas v delavski družbi manj cenjeno kot v kapitalistični?*

JOHAN: *Ja, to bi tudi jaz rad že enkrat vedel.*

BARBARA: *Ker si tega, kar imaš, ne dobiš z delom, temveč ti določajo v pisarnah. Vladnih, partijskih. Zato mladi ljudje ne iščejo dela, temveč stol v pisarni, vrednota ni delo, temveč pisarna, pa napišimo v ustavo, kar hočemo.*

JOHAN *posmehljivo*: *Marta, je to res?*

MARTA: *Res je.*

BARBARA: *Navzgor pride človek malo po sposobnostih, še bolj pa po rdeči knjižici. Kdor ni rdeč po prepričanju, pa vseeno hoče napredovati,*

ta se mora hliniti, da bi prišel navzgor. Tako je hinavstvo družbena potreba, ni več nemoralno.

MARTA: Je bilo isto pred vojno, hinavcev, kolikor si hotel, je isto danes v Nemčiji, Ameriki.

BARBARA: Je. Ta morala je pač tu in z njo je treba računati.

BORCI: Ne – treba jo je spremeniti?

JANEZ: Kakor ni nastala sama od sebe, se tudi spremenila ne bo samo z dobro voljo. Kakor vse drugo tudi ne. Zato pa vsi debeli zakoni, narejeni samo iz dobre volje, nič ne veljajo, ker niso iz resničnih družbenih razmer.

JOHAN: Dobro, se pač kdaj motimo, nismo vsevedni, nismo nadljudje.

MLADINA: Odkar znam brati, mi dopovedujete, da ste, na celih straneh v časopisih.

JOHAN: Ljudje božji, imate danes vsi sršene v riti? Jaz sem navaden človek, zmotljiv kakor vsakdo drug . . .

MAKS: Ne, ni res, kar kdo od nas pove, je jutri objavljeno vsej deželi kot evangelij, in naša predsedstva vejo danes vse o pšenici, jutri o šolah, pojutrišnjem o bankah, o vsem vemo vse.

MARTA: Maks, da nisi prehitro prestopil, je ta vlak res že pripravljen na odhod?

JANEZ: Enainšedemdesetega je bilo rečeno – tehnokrati in liberali nam bojo pri zadnjih vratih spustili kapitalizem v Jugoslavijo – pa so pravoverni politiki nagnali tehnokrate in liberalce in vzeli stvar v svoje roke. Da so v bore desetih letih res izročili Jugoslavijo kapitalu.

JOHAN: O enainšedemdesetem pa ti kar tiho bodi, si takrat še kratke hlače nosil! O tem pa kar tiho, ti!

BALMAŠ: – Tovariš Kranjc že ves čas stoji tam zadaj.

PREDSEDNIK: Ja, oprosti, tovariš, zakaj pa nisi stopil bliže?

KRANJC: Ne razumem, zakaj vabite sem ljudi, ki jih ne marate?

PREDSEDNIK: Ker smo tu minuto, dve debatirali?

KRANJC: Ker ste poslali za menoj to birokratsko gnido.

PREDSEDNIK: Ja, saj res, oprosti, vidva se ne razumeta od tiste zadeve, od tistega zbornika dalje. No, glavno, da ste nazaj, tovariš Kranjc, zdaj bi pa začeli z večerjo, a ne.

KRANJC: Jaz sem se prišel samo še dostojno poslovit.

MARTA: A tako?

MAKS: No, ja . . .

PREDSEDNIK: Ampak večerja . . .

JOHAN: O, saj si jo bomo vseeno dobro zapomnili.

KRANJC: Ja. Ste enkrat slišali, kaj ljudje mislijo.

JOHAN: Kot da tega ne vemo.

KRANJC: Pa tudi med sabo ste se pogovorili precej bolj odkrito, kot ponavadi znate, Marta, Maks.

MARTA: Tu se je že kdaj prej odkrito govorilo, pa v še hujših časih. Čisto vsega pa nocoj tudi vi, ljudje, niste rekli. Nam. Na primer, da nas zdaj vlačite po blatu siti, dobro preskrbljeni. Da se vam je kar dobro godilo

teh štirideset let, za kar bojda nismo zaslužni mi, ali kako. Da ima človek pri nas, kar v najbogatejših državah nima: nihče ga ne more čez noč postaviti na cesto, ne iz podjetja ne iz stanovanja, ni mu treba prodati avta pa še hiše, da bo plačal zdravnika, če zboli, pa še in še tega. Vsega tudi ne poveste – vi nam.

KRANJC: Vse vlade na svetu delajo najbolje, kakor pač znajo. Vprašanje je samo, ali je ta socializem sposoben česa boljšega, ali pa je to, kar imamo, pač največ, kar ta dežela zmore in zna.

JOHAN: Vprašanje je bolj, ali znajo o tem presoditi zbegani intelektualci, ki so v prvi boljši krizi izgubili živce in se ali izmaknili ali pa histerično vreščijo.

KRANJC: To je neverjetno: vidijo, kam so nas pripeljali, pa ne da bi stopili . . .

MAKS: Spet ta stara melodija.

KRANJC: Nikar se zdaj ne pretvarjaj, kakor da se nisi samo nocoj že dvakrat spreobrnil.

MAKS: A tako, jaz se pretvarjam?

KRANJC: No, v tem si mojster. Saj smo prej slišali, ni se ti zgodilo prvič, ko se bo treba postaviti na glavo, in to ni nič slabega, to so dragocene izkušnje, je rekla, še malo, pa bo to postalo zaslug.

BARBARA: Jaz da sem to rekla?

MAKS: Zdaj pa ti malo poslušaj, Kranjc. Ja, pretvarjamo se, vsi smo hinavci. Ko ti napišeš slabo knjigo, se pretvarjamo, da je dobra, da te ne bi prizadeli. Doma se pretvarjamo, mož pa žena, da se ne bi noč in dan grizla. Tudi politik kaže hinavski obraz, ja, da ne bega ljudi, jim je že tako dosti hudo. Edini ti boš preživel vse življenje vedno samo z golo resnico, neusmiljeno resnico, čist, vzvišen. . . A veš, zakaj rečemo neusmiljena resnica? Ker nima usmiljenja s človekom, ker zna narediti mnogo hudega, grde krivice. Ampak kaj to tebe briga. Kakšna sebična nečimrnost, kakšen napuh.

KRANJC: Ja. Mogoče je to, da hoče človek ohraniti dobro mnenje o samem sebi, res samo nečimrnost pa napuh.

MAKS: Naredi si uslugo, pa že enkrat odrasti!

SONJA *skoraj zajoče*: Jaz držim z vami, tovariš Kranjc, ne dajte se. Jaz sem se jim dala, pa poglejte, kakšna sem.

KRANJC: Kakršen je res ta svet, bi se moral na sodni dan Bog zagovarjati pred nami, ne mi pred njim.

JOHAN: Zdaj bo še Bog kriv, da svet ni tak, kot si ga tale želi. In ta se je spečal z revolucijo.

KRANJC: Ja. Ta svet, ta čas je proti nam. Proletarci vsega sveta, pokopljite svoje sanje o pravici in svobodi. Kjer jih niso zaprli v lager in pobili, so se spremenile v brezdušno uradovanje. Pokopljite svojo komunistično pravico. Mogoče jo sedmi rod spet odkoplje in zmaga z njo. Mi smo poraženi, to zdaj je pokopališče našega boja in upanja. Kdor je pregloboko veroval in ne more živeti med gomilami, naj se vleže v jamo k svojim sanjam o pravici in svobodi.

JOHAN: Nič nismo poraženi! Nič ni pokopano! Če je mogoče tvoj knjižni komunizem pokopaj, naš delavski ni!

BORCI: Oh, Johan, to je navadna starinska igra moči in oblasti. Prava ljudska oblast, ljudska pravica – to je preloženo na prihodnje čase. Prosimo občinstvo za razumevanje, zaradi nepredvidenih težav v ansamblu do nadaljnjega odpade.

KOMAR *utrujen, ampak dobre volje*: Vse je urejeno. Štrajka v Kovinski ni več, no, danes še ne bojo delali, jutri pa gotovo že. Pregraja čez celo Titovo, table »delo na cesti«, kompresorji, cel drevored znakov za »obvoz«, pa so lepo šli po »obvozu« mimo toliko gostiln in bifejev, pa zelo soparno je, da jih je samo še nekaj ostalo – ti so šli pa nazaj v tovarno. Na sestanek.

BALMAŠ: Tovariš Komar je nepogrešljiv.

PREDSEDNIK: Komar, dobro, sedi.

BORCI: Komar, plus prav dobro, sedi.

KRANJC: No, pa grem. Hvala za prijazno vabilo.

MAKS: Dobro, pa kaj boš . . .

KRANJC: Kaj bom? Kar že sem – samotar. Hvala, zbogom.

MLADINA: Pa večerja?

KRANJC: Boste pa enkrat imeli večerjo v proslavo tega, da slavljenca ni, da je odstopil. To bi večkrat morali.

BORCI: Kranjc, resno, če ti greš, bomo ob večerjo!

KRANJC *gre*.

PREDSEDNIK: – – Ja, kaj pa slika? Slika, darilo za Kranjca?

MAKS: Na dom mu jo pošlji, šofer naj jo odpelje.

PREDSEDNIK: Saj. Dobro.

BORCI: Moker bo.

PREDSEDNIK: Kdo. Kaj.

BORCI: Kranjc. Ulilo se je.

PREDSEDNIK: A se je res.

JOHAN: No, da se je le ulilo.

PREDSEDNIK: Ja. Ampak. . . Mislim, da bi vseeno večerjali, a ne.

ŠEFINJA: A zdaj pa zares začnemo?

Zastor